

CAPUT XXVII.

DE LIBERALITATE. QUID SIT, ET QUALITER EXERCENDA.
QUOMODO DIFFERAT A MAGNIFICENTIA.

1. Non voco liberalem, pecuniæ suæ iratum; qui nec dare scit, nec servare; qui non donat, sed projicit. Liberalis est, qui recè dat et rationabiliter, et pro modo facultatum, quantum decet, impendit, quando et quibus oportet, non suum sed alienum spectans emolumentum. Porrò liberalitas virtus est beneficiorum erogatrix, quæ circà pecuniarum largitionem et acceptionem versatur: sed largitio principaliter intenditur; quia præstantius est dare, quàm accipere. Sufficit autem voluntas, cum tribuendi facultas deest; imò hæc maxime attenditur, ut non solum prosis, sed velis prodesse. Nemo fluminibus, aut mari gratias agit, quod navigia patiantur: neque arboribus, quod fructus ferant: nec vento, quod secundus aspiret: nam licèt hæc omnia beneficia sint, illis tamen deest beneficiendi voluntas. Quod verò alicui donandum est pretium à celeritate sortitur. Sunt nonnulli, qui dum aliquid donant, gratiam omnem corrumpunt, avertendo vultum, obducendo frontem, et in alterum diem differendo. Sic amicum datione lassant, torquent expectatione: cumque proprium sit libenter donantis citò dare, qui diu noluit, non ex animo largitus est. Properat omnis benignitas, et jucundum est munus, quod obviam venit.

2. Non potest quisquam beatè degere, qui se tantum intuetur, qui omnia ad utilitatem suam convertit: alteri vivas oportet, si tibi vivere optas. Quid tanquam tuo parcis? Procurator es. Omnia ista, quæ ferreis claustris custodis, quæ ex alieno sanguine rapta tuo defendis, tua non sunt. Deposita apud te fuerunt, et jam ad alium dominum spectant. Aut hostis illa, aut hostilis animi successor invadet. Quæris, quomodò facias tua? Donando. Quid est hoc, quo te divitem putas? Domuncula, pecunia, agellus: si donaveris proximo, beneficium erit, virtus erit, quæ tecum in æternum manebit. Tunc pretiosa est pecunia, cum usu largendi desinit possideri.

3. Quia tenui impensâ fieri magna non possunt, ut mediocres sumptus liberalitas regit; ita splendidos et magnos Magnificèntia. Hæc duæ virtutes, cætera similes, hoc discrepant; quod illa etiam in parvis, hæc non nisi in magnis et luculentis apparet. Cui res angusta domi est, liberalis esse non potest: laudem verò magnificentiæ ille solus assequitur, cujus opulentia spectabilis est. Hæc propriè in operis admirabilitate conspicitur. Si quis enim magni pretii gemmam in usum rei divinæ largiatur, eximiè potius liberalis quàm magnificus dicendus erit: sed si pretio gemmæ sacrarium, templum, aut aliud splendidum ac mirabile opus extruxerit; magnificus nuncupabitur. Operum verò nomine, in quæ magni sumptus conferri possunt, ea intelliguntur, quæ pertinent ad publicam hilaritatem, et ad quædam hominis officia splendide præstanda. In his decoris ratio habenda est, respectu operantis, et fa-

cultatum. Non est magnificus, qui plura quàm habeat profundit : qui aere alieno se et suos gravat ; ut magnificentiae laudem consequatur. Verè liberalis et magnificus ille est, qui quod donat et expendit, detrahit sibi.

CAPUT XXVIII.

DE FORTITUDINE. QUÆ SINT EJUS OFFICIA. MORTEM A VIRO FORTI CONTEMNENDAM ESSE.

1. Molles sunt hominum animi, debilisque natura ; quam idcirco fortitudine armare oportet, ne periculis deterriti ab honestate recedamus. Duplex ejus officium est : unum, idque præcipuum, labores atque pericula sustinere ; alterum, eadem aggredi cum oportet. Vir fortis non se temerè malis ingerit, sed adventientia constanter fert : non appetit formidabilia ; sed spernit : ibi extollitur, ubi cæteri deprimuntur : ibi stat, ubi alii jacent : non illum subigit dedecus, non repulsa, non exilium, non injuriæ : non eum carcer, non tormenta, non ipsa mors exterrent : omnem luctum, omnem ægritudinem, omnes molestias magnitudine suâ elidit : non se minis aut precibus à recto detorqueri permittit : non despondet animum, etsi plura benè ceptis obsistant impedimenta : non cedit oneri, nec cum officio semel suscepto luctatur ; sed persistit, donec perficiat : stat rectus sub quolibet pondere : nulla illi vis, nulla potentia, nullus terror minorem facit : periculis undique imminentibus non allidit virtutem,

nec abscondit. Quò tendat, semper attendit, non quid patiatur.

2. Sicut secundo navigans vento variis se subsidiis munit, quibus tempestatem excipiat : sic utile erit tibi, donec prospera est fortuna, quærere præsidia, quibus adversam fortiter feras. Finge tibi jam advenisse, quidquid sinistri contingere potest, orbitatem, naufragium, exilium, vulnera, tormenta, morbos, calumniam, contumeliam : atque ita te compara, ac si jam in discrimine versareris : ut hoc quasi præludio excitatus, dicere possis in omni eventu : Hæc jam animo præcipi, jam prævidi, et contempsi. Ab æterno constitutum est, quid gaudeas, quid fleas : et quamvis magnâ varietate singulorum vita distingui videatur ; summa in unum venit. Accepimus peritura perituri. Quid indignaris ? quid quereris ? etsi omnia tua pereant, nihil perit de tuo. Satius est dare, quod repetit Deus, quàm cogi ad solvendum. Virum sapientem etiam in tormentis beatum fore ipsemet Epicurus edocuit. In Phalaridis, inquit, tauro si fuerit, dicet : Quàm suave est hoc, quàm hoc non curo ! Magnum quidem effatum ; sed nobis non incredibile, apud quos extant tot Martyrum exempla, quorum in pœnis constantia, in flammis alacritas tanta fuit, ut nullo modo sentire tormenta viderentur. Volenti, et Deum amanti omnes pœnæ deliciae sunt.

3. Nullibi clariùs fortitudinis præstantia elucet, quàm in mortis discrimine. Difficile est animum perducere ad contemptum vitæ ; cujus amore ita plerique tenentur, ut nihil eâ felicius, nihil pretiosius æstiment. Sed si sapiens es, ut te esse oportet

tet, desines inter mala numerare mortem, quæ finis malorum est, et initium vitæ. Equo animo exire debes, rediturus. Mors invictam necessitatem habet; eam timere dementis est: dubia enim sunt quæ metuuntur, certa expectantur. Considera, nec pueros, nec mente lapsos timere mortem. Turpissimum est autem, si eam tibi securitatem ratio non præstat, ad quam stultitia perducit. Cum exceptione mortis data est vita: vivere noluit, qui mori non vult.

4. Gratificata est nobis natura, cum ad certum tempus usuram spectaculorum suorum concessit: jam exacto tempore discedendum est. Quis sapiens ad extremum spiritum redactus, si rursus ei vita concederetur, vellet iterum materni uteri ergastulum subire, resumere amentiam infantia, metos puerilitatis, juventutis pericula, curas virilitatis, labores senectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum nasci. Attende igitur quò properes, et à quibus discedas. Posses vitæ hujus exitum non timere, si alterius ingressum sperares. Hæc est causa timoris tui; quia inanis bonorum es, quorum incipis in fine vitæ desiderio laborare. Alioquin non trepidares in limine æternæ felicitatis. Viro justo supplicium esset nasci, nisi mors sequeretur.

5. Nemo mortem lætus exceptit, nisi qui ad illam se diu composuit. Effice eam tibi assiduâ cogitatione familiarem, ut venientem alacri animo excipias. Ut satis vixeris, non dies faciunt, non anni; sed animus exire gestiens, et ad originem suam revolare. Diu vixit, qui benè moritur. Benè mori-

tur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam parere? Assuesce ex alto cuncta despicere. Non potest mortem timere, qui jam plura sibi eripuit: quàm rapiat mors. Vis tibi vitam jucundam facere? Omnem pro illa sollicitudinem deponere: ad omne genus mortis paratus esto; sive gladius vitam, sive febris abrumpat, nihil tua intersit: vitam sic institue, ut liceat tibi quotidie dicere, Vixi. Ille securus vivit, et lætus moritur, qui se singulis diebus effert; cui concessum est vivere vitâ peractâ. Non potes benè vivere, nisi quotidie moriaris.

CAPUT XXIX.

DE MAGNANIMITATE. VIRI MAGNANIMI DESCRIPTIO.

4. Magnum aliquid ipso nomine sonat Magnanimitas, excelsa virtus; cujus robustissima vis est, semperque tendens ad magna. Sine hac irritus cadet omnis conatus reliquarum virtutum: nam cum multæ in earum exercitatione occurrant difficultates, adversus eas mens erigi, et contra audientior ire debet: nec prius absistere, quàm perruptis interpositis obicibus, ad boni sibi propositi adeptionem generosè pertingat. Hoc præstat homini Magnanimitas: quæ ad magna et heroica opera semper inclinatur; Deique ope subnixâ, securè ac promptè res quasque difficiles aggreditur. Audendum est aliquid, si vis aliquid esse. Non potest parvo res magna constare. Magna res est homo, cum verè est homo.

2. Magnus animus ad magna semper aspirat, eaque omnia velut minuta contemnit, quæ pro maximis vulgus optat. Opera quidem efficit, quæ multo honore sint digna; sed ipsum honorem, et denegatum non ambit, et spernit oblatum, nisi aliter exigant Dei honor, et obedientia. Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In edito stat semper, excelsus, insuperabilis, par sibi in omni rerum statu: nec locis altioribus se ingerit, contentus magnitudine suâ. Super omnia eminent omnium dominus; et ideò nulli se submittit, neminem rogat; quia extrâ se nullâ re indiget. Nihil est quod ipsum terreat, aut incurvet. Se profert, et spectari vult non vanitatis studio, sed attento gradu, in quo degit, et Dei donis, quibus refulget. Stat tamen cum his inconvulsa humilitas summa coram Deo; quia omnia bona sua, omnemque gloriam in ipsum refundit, pro certo sciens, se ex se ipso nihil habere, nihil posse, nihil esse. Hoc est virtutis fines agnoscere, de se suisque rebus humillimè sentire; iisdem tamen habitos honores salvâ modestiâ non repudiare. Sequi debet gloria, non appeti.

3. Excipit adverso pectore omnia adversantium tela, nihil reluctans; ut ad summum virtutis fastigium perveniat. Cum viris mediocribus et infimis modestum se ac moderatum exhibet: coram Principibus et opulentis nec se projicit, nec adulatur, nec eorum potentiâ suam opprimi sinit libertatem. Quæ odio vel amore digna sunt, apertè odit, apertè amat: quæque palàm dici vel fieri debent, liberè

loquitur et operatur; quia nihil timet aut sperat. Facit eadem, quæ cæteri hominum, sed non eodem modo, atque ideò utitur dissimulatione in vulgus, nec se facillè populo miscet. Non meminit injuriarum; et in his, quæ necessariò perferenda sunt, nec querulus, nec supplex est. Paucos laudat, nec ipse laudari optat, sed facere laude digna. Non vivit alterius nutu, nisi amici et Superioris: neque facillè admiratur, quia nihil illi magnum, vel novum videtur. In omni casu se ipso tutus, nullis rerum movetur eventibus. Motum habet tardum, vocem gravem, orationem stabilem ac sedatam: non enim festinat, qui paucis rebus studet; nec vehementer contendit, qui se ipso contentus est.

CAPUT XXX.

DE PATIENTIA. EJUS OCCASIONES, ET EFFECTUS. INDICIA VERE PATIENTIÆ. AD OMNIA MALA FERENDA PARÆNESIS ET DOCUMENTA. NECESSITAS PERSEVERANTIÆ.

4. Patientia est virtus, quâ mala hujus sæculi æquo animo sustinemus. Quia verò hæc mala plurima sunt; varia sortitur nomina, pro varietate malorum, in quibus sustinendis versatur. *Patientia* propriè dicitur, cum injurias fortiter excipit: *Æquanimitas*, cum in ferendâ jacturâ bonorum exteriorum occupatur: *Longanimitas*, cum pectus munit adversus rei expectatæ dilationem: *Constantia*, cum firmat voluntatem ad alia quæcunque mala, propria et aliena, privata et publica toleranda.

Nulla est virtus, cujus exercendæ crebriores incidant occasiones. Tot enim irruunt malorum agmina, tot nos obsident adversarii; ut rectè dictum sit (1), Militiam esse vitam hominis super terram. Nullum penè momentum labitur, quo strenuè dimicandum non sit. Ut desint externi hostes, satis sibi quisque infestus est. Ex nobis, et in nobis nascuntur, quæ nos cruciant et exercent. A fletu auspicamur vitam, rudes ad omnia, nisi ad lacrymas. Hoc primùm discimus; huic rei incumbimus usque ad mortem. Inventi plures sunt, qui non riserint: nemo, qui nunquam fleverit. Patientia itaque necessaria est, ut pectus muniat, spiritum roboret, virtutes perficiat. Nemo potest cognoscere quantum valeat, nisi tribulationibus exerceatur. Non est sapiens, qui non est patiens.

2. Malè est homini, qui nunquam adversam fortunam expertus est. Aiunt Medici, nihil magis metuendum, quàm nimis bonam habitudinem; sed et nautis nimia malacia suspecta est. Si te verberat et lacerat calamitas, non est sævitia sed certamen. Nisi dimices, non vinces; nisi viceris, non triumphabis. Quod si oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam (2), tu præsumes alienæ felicitatis particeps fieri absque ulla tribulatione? Erras toto cælo, si aliam tibi viam fingis, quàm migres ad Cælum. Virtutis sacramenta hæc sunt, bona facere, et mala pati. Indicia verò jam adeptæ patientiæ sunt, aliena mala æquanimiter ferre, inter flagella Dei non murmurare, eorum qui mala inferunt consortium non fugere, inter contumelias ab

(1) Job., vii, 1. — (2) Luc., xxiv, 26.

odio custodiri, divinæ voluntati quæcumque nos angunt adscribere, in malis silere, mala inferentes diligere, ob illatas injurias soli Deo conqueri, seque illi paratum ad omnes ærumnas offerre cum gaudio et gratiarum actione. Denique verè patiens esse dignoscitur, qui erga proximi imperfectiones impatiens non est.

3. In bonorum externorum jacturâ magnum solatium est, infidam eorum conditionem perpendere. Quidquid possides, quidquid amas, naturalem retinet fugacitatem: apud te est, tuum non est. Noli tibi imaginariæ stabilitatis desiderio illudere. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum præter virtutem. Hoc unum contingit immortalibus: cætera suam mortem secum ferunt. Ergò quæcumque habes, eo loco pone, ut magnum sit inter te et illa intervallum. Viro bono nihil eripitur; quia nihil possidet tanquam suum. Cur gemis amisso nummulo, elato filio, succensâ domo: perditâ autem modestiâ, verecundiâ, fortitudine, non ploras? Atqui hæc bona tua sunt, et tui juris: illa nec bona, nec tua sunt. Si doles, cùm ea amittis; te dignum, qui amitteres, ostendis. Nihil te amississe putares, si nihil inordinatè diligeres. Externa sapientem non angunt, quia non tangunt.

4. Opus aliquod aggressurus, omnia ejus adjuncta considera: plura invenies, quibus turbari mens tua poterit, si non fuerint prævisa. Puerum vocas? fieri potest, ut præsto non sit, vel ut nihil agat ex animi tui sententia. Ad aliquem iturus es? fieri potest, ut inclusus sit, ut occludantur tibi fores, ut ille te negligat. Hæc prævide, et omnia secunda

tibi accident. Ille me hodie non admisit, cum alios admitteret: sermonem meum adversatus est: me in imo collocavit: querelæ sunt nauseantis animi, in quas felices et delicati ac imprudentes incidunt. Non hæc observat, qui his non afficitur; qui scit, hæc omnia vitæ hujus tributa esse. Optimum autem est pati, quod emendare non potes. Si cujus malitiâ vel impudentiâ offenderis; cogita, an fieri possit, ut nulli sint in mundo improbi et impudentes. Quod si hoc fieri nequit; quid accidit novi, si vir malus et impudens more suo male agit? Vide, ne potius tu arguendus sis, qui non prævideris hunc ita peccaturum. Semper sibi constitit mundus: vitia sunt, ubi sunt homines.

5. Cum aliquâ afficeris pœnâ, attende, non quid patiaris, sed quid feceris. Si verum tibi dixeris, acrioribus flagellis te dignum fateberis. Deus est, quo auctore cuncta proveniunt. Ipse te castigat, ut sanet, ut exerceat, ut induret, et sibi præparet. Futuris malis reservat eos, quibus indulgere videtur. Undè possum scire, quantum animi tibi sit adversus paupertatem, si divitiis affluis. Undè dignoscam, quantum habeas constantiæ adversus ignominiam et odium populi, si inter plausus senescis? Audivi te, cum alios in tribulationibus consolareris: opto te audire, consolantem te ipsum, et tibi ipsi imperrantem, ne doleas. Si medico urenti, et membra secanti et gratias habes, et mercedem persolvis; cur Dei medicinæ non acquiescis? Amentia est, putare damna, quæ sunt remedia. Si paupertas, si ægritudo, et cætera, quæ mala vocas, possent tecum verbis contendere, insultarent tibi, et dicerent:

Quid mihi, homo, adversaris? Num aliquo bono meâ culpâ privaris? Prudentiâne, an justitiâ, an fortitudine? An non licet tecum læto animo esse? Bona erunt, quæ mala putas, si super ea inconcussus emineris. Magnum malum est, malum ferre non posse.

6. In alienis casibus potes aliquando constantiam dissimulare, nunquam autem in propriis. Sit tibi fletus communis cum miseris, non fletus causa. Descende, et inclina te afflictis, ut ipsos erigas. Nemo jacentem levabit, nisi se inflectat. Quia verò res omnes duplex manubrium habent, tolerabile unum, alterum intolerabile; si quis tibi injuriam fecerit, non eâ parte ipsum prehende, quâ facit injuriam: hæc est enim ansa, quâ ferri non potest. Sed cogita, illum eodem Christi sanguine redemptum esse, ad eandem gloriam vocatum: sic eum prehendes, quâ parte tolerabilis est, et quia amicitia valdè exili voce prædita est ad liberas reprehensiones; veritatem ab adversario audire semper studeas. Hic perpetuò vigilans, res tuas infensus explorat: teque facilius mala tua, quam ipsum fallent. Traducet te per vicos et plateas, animique tui morbum vel latentem, vel neglectum, ipse iratus commonstrabit. Ab hoc capere utilitatem satage, et consule salutem tuam. Attentiùs se ipsum circumspicit, qui paratum sibi novit censorem, et adversarium.

7. Perseverantiâ virtutum omnium corona, et consummatio est. Inchoantibus præmium promittitur, sed datur perseverantibus. Ideò antè omnia hoc cura, ut constes tibi. Nihil tam utile est, quod in transitu prosit: retrò relaberis, si ad ulteriora

non contendis : et si incipis stare, descendis. Constitue, quid velis, et in eo usque ad exitum persevera. Inconstantis animi est, novas quotidie exercitationes assumere, novas subinde sibi quærere sedes. Non alibi sis oportet, sed alius. Planta, quæ sæpius transfertur, tandem arescit : et remediorum crebra mutatio impedit sanitatem. Si Apostolos, vas electionis, non attendens quid antè fecisset, sed quid facere deberet, nequaquam se comprehendisse arbitratur : quid tibi faciendum erit, cui optabile foret, ut posses in fine tuo illius principio comparari? Ardor litterarum nullà ætate extinguitur : divitiarum amor insatiabilis est : expleri nescit honorum cupido. Res finem habituræ, sine fine quæruntur : divinam verò sapientiam, si vel leviter degustaveris, continuo te saturum esse putabis? Aliter te ad perfectionem invitat, qui dixit : *Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est* (1). Hæc meta tibi proponitur, ut locum semper superesse scias incremento virtutis tuæ.

CAPUT XXXI.

DE TEMPERANTIA. QUANTUM ILLI CONFERAT VERECUNDIA.
DE ABSTINENTIA ET CASTITATE.

1. Temperantia voluptatibus imperat, quæ ex gustu et tactu percipiuntur : adscititias et superfluas odit et abigit ; necessariis obsequitur, quan-

(1) Matth., v, 48.

tum recta ratio permittit. Ejus regula infallibilis est, solam necessitatem in his, quæ ad corpus spectant, pro mensura habere : nec unquam ad voluptates, propter ipsas, accedere. Hac virtute efficitur, non ex homine in jumentum labaris. Ad eam plurimum confert Verecundia, frænum pravorum motuum, bonæ indolis index, custos puritatis, testis innocentiae. Si mentem tuam illa possideat, docebit te omnem timere turpitudinem, ab omni actu illicito abstinere, Dei præsentiam venerari, te ipsum ubique revereri, eamque semper diligere intelligibilem pulchritudinem, quæ in operibus temperantiæ maximè elucet. Porrò tunc verecundum te esse dignosces, cum vel ad ipsum intemperantiæ nomen expavesces, cum te parietes tui tegent, non abscondent, quos plerique circumdatos sibi credunt, non ut tutius vivant, sed ut peccent occultius. Quid autem prodest, recondere te, et oculos hominum auresque vitare? Tecum semper est Deus, qui ubique te videt : tecum conscientia, quæ ubique te accusat.

2. Usum cibi et potûs, Abstinencia et Sobrietas ; quæ verò ad tactum pertinent, Castitas et Pudicitia, moderantur. Et in usu quidem ciborum, difficillimum est, extrâ metas necessitatis non abripi. Venter præcepta non audit : poscit, appellat, et quotidianum tributum exigit. Sed quam parvo dimitti possit, quam modicâ stipe contentus sit, nemo recogitat. Cogimus vitiiis servire naturam ; famemque et sitim, quæ naturalibus remediis facile sedari possunt, variis eduliis et potionibus irritamus. Castitas quoque ardua est inter tot libidinis incentiva ; nisi ea compescat timor Dei, occasionum fuga, sen-

suam custodia, et maxima sui ipsius reverentia. Qui seipsum non veretur, nec alios vereri poterit. Vis castus esse? contine oculos; ne invitus ames, quæ incautè aspexisti. Quid fugacem et falsam creaturæ pulchritudinem admiraris? Expecta paulisper, et jam non erit. Serenam frontem squalentes arabunt rugæ, mœsta teget nubes oculorum faces, dentium ebur scaber obducat situs. Fuge etiam pravorum consortium, omnem mollitiem vita, carnem jejuniis doma, et durius tracta. Perit, qui nimium est amans sui sepulchri.

CAPUT XXXII.

DE MANSUETUDINE, ET CLEMENTIA. UTRIUSQUE OFFICIA ET PRÆSTANTIA.

1. Ut iræ impetum mitiges, necessaria est mansuetudo; ne citrà vel ultrà recti limites hac in parte deflectas. Telum naturæ est ira; quo uti licet, cum peccantes arguere et castigare ex officio teneris: cum dictat prudentia, tuam vel alienam injuriam debito modo repellendam esse; ne crescat ex impunitate reproborum licentia. Crudelis est, tam qui nulli, quam qui omnibus ignoscit. Cum verò, justitia exigente, puniendi sunt rei; mansuetudinis et clementiæ memor esto. Descende ad pœnas tanquam invitus; et talis esto ergà peccantes, qualis extitit ergà te Deus. Sicut ille sustinuit te, ut meliorem faceret: ita illos sustine, ut corrigantur. Despicias Medicum, si desperas ægrotum. Tam facilis est ægri

sanitas, quanta medici sapientia et benignitas. Vir mitis iracundiæ pelago velut scopulus supereminet, fluctusque impingentes dissolvit; nec pœnâ semper, sed sæpius pœnitentiâ contentus est. Clamat coacto cœtu humani generis, Salvator mundi, *Venite ad me omnes... et discite à me*: non curare infirmos, non leprosos mundare, non cæcis lumen, aut mortuis vitam reddere. Sed quid? *Discite*, inquit, *à me, quia mitis sum* (1). Ad hoc redegisse videtur omnes thesauros sapientiæ et scientiæ suæ; ut ab eo discamus mites esse. Tanta mansuetudinis præstantia est.

2. Ut mansuetudo iram, sic clementia punitio- nem moderatur. Illa ad omnes, hæc ad Principes et Superiores pertinet. Ejus enim munus est, mitem pœnam, quam jura exigant, irrogare: non ex timore, lucro, amicitia, aliove motivo; sed ex animi lenitate. Non opus est, latera montium abscondere, et in arduo collis vertice arces construere: salvum Principem in aperto clementia præstabit. Hæc est munimentum inexpugnabile, quæ tutum reddit imperium. Malus Princeps invisus est: quia timetur: et timeri vult; quia invisus est. Quem verò metuunt subditi, oderunt; et quem quisque odit, perisse cupit. Vitæ regum dominus est, quisquis suam contempsit. Frustrà se potentiâ munit, qui septus suorum benevolentia non est. Turpia sunt Principi multa supplicia, sicut Medico multa funera. Si rex continet vim suam, si omnes injurias et offensiones supernè despicit; si quosdam alienæ iræ, neminem impendit suæ: tunc verò se

(1) Matth., xi, 28, 29.

Regem ostendit. Magni animi est, placidum esse atque tranquillum.

CAPUT XXXIII.

DE MODESTIA. MUNUS DUPLEX STUDIOSTATIS. QUE REGULA
IN USU EUTRAPELLE SERVANDA.

4. Modestia reliquas animi dotes mirabiliter exornat. Hæc forma honestatis est, et frænum vitiorum. Quamvis sermone taceas, habitu et gestu te prodis. Argumentum virtutis ex minimis licet capere. Vultus, risus, incessus, et flexus oculorum sæpè hominem ostendunt, qualis sit. Sic vive, ut omnes cognoscant, te ad consortium Angelorum pertinere. Serva decorum in motu omnium membrorum, in gestu, voce, et aspectu; ne quid in his effœminatum et molle sit, ne quid rusticum aut durum. Vera modestia ab animo in corpus, ex interna morum gravitate in superficiem emanat; ut quasi supellectilem suam mens foris inspiciat. Vir modestus vivum Dei simulacrum est: nam solus ejus aspectus intuentes componit. At hoc quàm bonum est, videri et prodesse! Spectat quoque ad modestiam, tui statûs conditionem in vestibus, supellectili, ornatu domûs, et multitudine servorum non excedere. Animi tui impedimenta hæc sunt: quibus non tu, sed quæ sunt extra te, exornantur. Cur igitur gaudes malo tuo? cur inania miraris et impedimentorum multitudine gloriaris? Hanc servorum cohortem, quæ latus tuum cingit, rectè dixeris hos-

tilem exercitum, à quo satis cavere non potes. Quid agas nôsse volunt, non quid præcipias. Nihil humiliter eorum ingressu, nihil progressu insolentius, nihil odiosius egressu.

2. Studiositatis duo sunt munera: alterum, sciendi appetitum, qui plerumque justo major esse solet, temperare et moderari: alterum, torporem excutere, animique industriam ad necessaria ediscenda excitare. Curiosum homini ingenium dedit natura; artisque suæ ac pulchritudinis conscia, nos operum suorum spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta solitudini ostenderet. Sed abutimur naturæ bono, ea curiosè investigantes, quæ utilius ignorarentur. Non ille sapit, qui scit multa; sed qui sapit, quod facit ad rem. Ea primùm discenda, quæ pertinent ad salutem: cætera quò minùs legas non deterreo, dummodò quidquid legeris ad mores referas. Cave autem, ne lectio multorum librorum habeat aliquid vagum et instabile. Certis ingeniis immorari oportet et innutriri, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Lectio varia delectat, certa prodest.

3. Danda est aliquando remissio animo, et assiduo labori quies intermiscenda: non enim durable est, quod caret alternâ requie. Legum conditores dies aliquot instituerunt, quibus ad hilaritatem publicè homines cogerentur, viresque reciperent paululum resoluti et remissi. Animi verò relaxationem plurimæ actiones constituunt. Inambulatio, scilicet, in loco amœno, et aperto; ut celo libero attollat se mens, et membra vegetentur: subur-

bana ac rusticana secessio, procul ab urbium nidore et tumultu : aucupium et venatio, quæ statum tuum non dedeant; et piscatio, quæ innocentior est : læta studia et mitiora, musicusque concentus, et ludus aliquis honestus : joci demum innoxii, et urbanitates, à quibus absit omnis injuria et indecentia. Sunt quidam nimium severi, osores hominum, suisque tenebris incubantes, à quibus hilaris sermo nunquam potest extorqueri. Alii jocis semper dediti, rebus seriis nunquam se applicant, nunquam se populo subducunt. Miscenda autem ista et alternanda sunt, nam solitudo desiderium hominum faciet, frequentia tædium, eritque altera alterius remedium. Odium item laboris sanabit remissio; tædium remissionis, labor. Sunt et nonnulli, qui vires suas dispensare nescientes, immoderatum in se imperium exercent. Modus illis deest. Nec intermittere studia sciunt, nec repetere. Cum se ad laborem concitant, junguntur dies noctibus; nec desinunt, nisi deficiant. Rursus cum se in lusus dimittunt; se ita resolvunt, ut ad priorem consuetudinem vix retrahi possint. Sic igitur dandum animo interval- lum, ut remittatur, non resolvatur. Ad hoc necessaria est Eutrapelia, quæ certos fines præscribat, quos prætergredi nefas sit. Optima quæque mala fiunt, cum quis modum excedit.

CAPUT XXXIV.

DE HUMILITATE. IN QUO CONSISTAT. DE COGNITIONE SUI.
VERI HUMILIS CHARACTERISMUS.

1. A Christo venit humilitas. Ipse eam verbo promulgavit, docuit exemplo. Hæc, post virtutes Theologicas et intellectuales, inter cæteras primatum habet : removel enim superbiam, quæ est origo omnium malorum. Hæc nos amabiles Deo reddit; quia cum humilibus sermocinatio ejus. Sine hac, quæ virtutum fundamentum est, quidquid in spiri- tuali ædificio superextruitur, nec solidum erit nec stabile. Quamvis autem ipso nomine quidpiam vile et exiguum præ se ferre videatur; virtus tamen magnorum est, quoniam est virtus perfectorum, animumque erigit ad altiora. Illustria aggreditur sine tumoris periculo, ardua sine metu difficultatis; excelsa, strenua, magnanima, eodem semper tenore subsistens. Non consistit humilitas, ut vulgus putat, in merâ sui despicientiâ et abjectione; sed in eâ moderatâ gloriæ et honoris appetitione, quæ et excessum devitet, et à defectu recedat. Appetit humilis gloriam, tanquam stipendium virtutis, animo directè in actionem intento; non propter ostentationem, sed ob solam virtutem, et quantum ipsa deposcit. Illegitimus est omnis honor, quem virtus non parit. Quia verò humilis, quâ pollet mentis perspicaciâ, æquus sui æstimator est, omnem propè honorem meritò aversatur : tum, quia novit, quam

sit exiguum, quod ipse de suo confert ad opera virtutis: tūm quia timet, ne ex debiti honoris appellitu ad indebitum captandum prolatur. Tutius est aspernari honorem, quem qui recusat, amplificat; qui spernit, auget.

2. Ideò humilis non es; quia te ipsum non cognoscis. Nulla est regio tam remota, de qua facilius credas falsa narranti. Quid est homo? Imbecille corpus et fragile, suapte naturā inerme, alienæ opis indigens, et ad omnem temporum contumeliā projectum. Massa luti, fœdum animal ad omnia mala proclive, adeò perverso, et depravato sensu, ut terrena cœlestibus, caduca æternis præferat. *Universa vanitas, omnis homo vivens* (1). Nulli animali vita fragilior, nulli rabies acrior, nulli confusior pavor, nulli major libido. Undè igitur tibi superbia, miserabilis creatura, et omnium infelicissima? Attende miseriam tuam, considera probra et dedecora tua, si qua in te superest rationis scintilla. Tunc perfectè humilis eris, cū te ipsum nosse didiceris.

3. Verus humilis se prorsus despicit: neque humilis, sed vilis vult reputari? honorem sibi debitum in Deum refert, et in omnibus de se diffidit: gaudet contemptu sui, hoc solo superbus, quòd laudes spernit. Se ipsum considerat juxta ea, quæ ex se habet; alios verò secundum ea, quæ habent ex Deo; et sic aliis se conferens, se omnibus deteriorem arbitrat: hoc est enim ingenium humilitatis, propria mala aliorum bonis comparare; ex quo vel quilibet perfectissimus potest sine mendacio se cæteris im-

(1) Ps., xxxviii, 6.

perfectiorem existimare. Ad hæc verus humilis omni obedientiā se subdit majori, propria desideria non perficit, defectus suos libenter detegit, omnem injuriam patienter sustinet, abjectiora quæque cum gaudio amplectitur, omnem fugit singularitatem, abstinet à multiloquio, latere desiderat et nesciri; infra se omnia ponit; se infra omnia, sequē totum intra nihilum claudit. Verecundus est et circumspectus: non loquitur, nisi cogat necessitas, idque modestè et sine risu, flere potius optans quàm ridere. Cordis humilitatem corpore ostendit, defixis in terram oculis, gravi et modesto incessu cernuo vultu, ad instar rei, qui jam debeat tremendo Dei judicio præsentari. Conscius flagitiorum quæ commisit, incertusque de gratia, et dubius de salute, non audet oculos in cælum attollere; sed cum Publicano à longè stans, ferventi oratione peccatorum veniam deprecatur. Omnia denique opera sua veretur, omnia terræ bona despicit, omnem calcat mundi pompam: totum enim mundum nihil putat, qui se credit nihil esse.

CAPUT XXXV.

DE STATU PERFECTORUM. IMAGŌ VIRI PERFECTI. FINIS VITÆ PERFECTÆ, UNIO CUM DEO.

4. Perfectus ille dicitur, cui nihil deest. Quid autem potest illi deesse, qui purgatus à peccatis, emundatus à vitiiis, ac virtutibus exornatus, Deo suo intimè adhæret, et unus cum eo efficitur spiritus in

æternum? Hic est apex Christianæ perfectionis: hic finis ultimus, ad quem tendere debes. Cum enim quælibet res tunc perfecta censeatur, cum fini suo copulatur, finis autem tuus Deus sit; tunc demum te perfici necesse est, cum perfectè Deo adhærens ad eum redis, a quo existi. Perfectus autem sine speciali Dei auxilio nemo est. Et quia pauci inter mortales ad singularem Dei illapsum recipiendum mentis apicem disponunt; ideò paucorum perfectio est. Paucos singula sæcula protulerunt.

2. Virum perfectum illum esse dices, quem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adversa felicem, in ignominia beatum, in mediis tempestatibus placidum, quidquid cæteri timent optantque ridentem, omnia tanquam minora transeuntem, nullo bono nisi suo nitentem, semper liberum, sibi semper constantem, sui semper similem, erectum, excelsum, vacuum sui, et plenum Deo: cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, qui nulla re frustratur, nullo læditur casu: qui pretia rebus non ex opinione, sed ex natura imponit: qui super omnia eminens, toti mundo se infert, et in omnes ejus actus contemplationem suam extendit, semper tranquillus et inconcussus: qui majore sui parte illic perpetuò commoratur, unde descendit. Sicut radii solis, quamvis terram contingant, illic tamen sunt, unde mittuntur; sic vir perfectus nobiscum quidem conversatur, sed optimâ sui parte abest, et fini suo semper adhæret. Talis est animus ejus, qualis mundi status supra lunam: semper illic serenum est. Rerum defectus ignorat, varium animum nescit, omnia sæcula illi

serviunt, æqualiter tanquam sol universa perlustrat, atque omni multiplicitate rejectâ in simplicissima unitate quiescit. Nihil optat, nihil quærit extra se, non habens necesse longiùs accessere felicitatem, quam corde inclusam gerit. Soli Deo operatur, soli Deo vivit, semper abire paratus. Hanc amussim adhibe vitæ tuæ: et intelliges, quàm procul absis à perfectione.

3. Res ista major altiorque est, quàm ut possis ad eam pertingere, nisi ille te sursùm trahat, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere* (1). Sed et præviæ dispositiones necessariæ sunt. Finis vitæ perfectæ, intima cum Deo unio est: et quia ille habitat lucem inaccessibleem, ad eum nunquam accedes, nisi tenebras creaturarum à te expellas. Non potest homo divinæ consors naturæ fieri, nisi se ipsum, et omnia creata, mente et affectu transcendat. Omnis vel minima cuicumque rei adhæsió, echeneidi exiguo pisciculo similis est; qui si navim mordeat, eam sistit et detinet in medio cursu. Non aliter plerisque animabus contingit; quæ velut naves, cœlestibus divitiis onustæ, beatæ unionis portum feliciter attingerent, nisi aliquâ vitiosâ affectione detinerentur. Deus unus et simplicissimus est: nunquam poterit anima unioni apta esse, nisi una et simplicissima efficiatur.

(1) Joan., xv, 5.